

Biblioteka
NASLIJEĐE

TIM *press*

Biblioteka
NASLIJEDE

Régis Debray
Jedno ljeto s Valéryjem

Izvorno objavljeno pod naslovom
UN ÉTÉ AVEC PAUL VALÉRY

Copyright © Éditions des Équateurs / Humensis,
Un été avec Paul Valéry, 2019.

© za hrvatsko izdanje
TIM press d.o.o., Zagreb
Tel.: 01 611 97 13; Faks: 01 611 97 14
E-mail: tim.press@tim-press.hr
www.tim-press.hr

Sva prava pridržana

ISBN 978-953-8075-85-8

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske

Régis Debray

**JEDNO LJETO S
VALÉRYJEM**

S francuskoga prevela

Alja Gudžević

Zagreb, 2020.

Sadržaj

1. Pjesnici u protunapadu	7
2. Slavni neznanac	11
3. Gdje se valovi lome	15
4. Pravi Jug	21
5. Trojac od pera	25
6. Zaboravljeni Louÿs	29
7. Mallarmé <i>and co.</i>	33
8. Orfej birokrat	39
9. Sudbonosna noć	43
10. Crteži i kantate	47
11. Problem muzeja	53
12. Intelektualac na četvrt vremena	57
13. <i>Homo duplex</i>	63
14. Krivica gospodina Testea	69
15. Sablast besparice	75
16. Katarina Velika	79
17. Prognoza	85
18. Na strani stvari	93
19. Dobar ili zao?	99

20. Gnjavator s dozvolom	105
21. Savršeni Europljanin	109
22. Politika duha?	115
23. Skrivena mjesta	119
24. Predgrađe Amerike	123
25. Za društvo spektakla	127
26. Eros energumen	131
27. Predsjednik Republike?	137
28. Posljednja riječ pred polazak	143
29. Pogrebni vijenci	147
30. Čistilište	151
31. Peripetije	157
32. Uskrsnuće	161

1.

Pjesnici u protunapadu

Ljeto je po mjeri Valéryja, tog nepokolebljivog ljubitelja Sunca, Mediteranca koji nas navodi da potrchimo k valu da nas preporodi. No ni ta sklonost najljepšem godišnjem dobu ne bi me bila natjerala da stalnim gostima na odmoru s France Intera predložim da baš njemu pravim društvo za vrijeme dugog vrelog mjeseca, da nisam osjetio da mu nešto dugujem. Oprostite mi na osobnom sjećanju, neću se više na to vraćati.

Svatko već zna da se u lošim vremenima ne zazivaju pjesnici. Ništa ih se ne pita. Oni su ti koji nam priđu pa nam, bez najave, počnu pjevušiti na uho. To je ono što mi se dogodilo, kao i mnogim drugima, kad sam se našao, ima tome sad već pola stoljeća, ne znajući ni sâm

gdje usred Bolivije, tjednima *incomunicado*, bez knjige, bez novina, bez papira, u nekoliko metara kvadratnih. Sjećanja pomalo nalik na ona iz školskih dana, posve nehotična, služila su mi kao pojas za spašavanje. Fragmenti pjesama skriveni u naborima mog pamćenja: *Pijani brod: Dok beščutnom Rijekom nosili me vali; Pjesma nevoljenog: London sred noći zamagljene*, i onda, tko zna zašto, fragmenti *Groblja pokraj mora*. Neobično je da su me naposljetku baš oni obuzeli.

Tu ćutim miris svog budućeg dima,
Dok o žalima pod gromorom plima
Nebesa poju rasplinutoj duši.

I ovi stihovi, ako se ne varam:

Oni se sliše u odsutnost čvrstu,
Crvena glina bijelu upi vrstu,
A dar života na se cvijeće uze.*

Besmisleno, jer na tom posve skućenom mjestu, ni na obali ni na nebu, nije bilo ni cvijeća

* Preveli Željka Čorak i Zvonimir Mrkonjić u: *Antologija francuskog pjesništva*, ur. Bojan Marotti, ArTresor, Zagreb, 1998, str. 381–383.

Sve bilješke su prevoditeljčine (op. ur.).

12.

Intelektualac na četvrt vremena

Premda pronicljiva pogleda na suvremena međunarodna zbivanja, naš se esteta ne odlikuje borbenošću i intervencionističkim temperamentom. Pridržavamo li se doslovnog značenja riječi intelektualac, nadahnuti bi se književnik u takvom utjecajnom projektu trebao potruditi da, u više ili manje pravilnim razmacima, javno iznese osobno mišljenje o stanju svijeta: onda, po svemu sudeći, Valéry ne pripada toj eliti. No on je u najvećem životnom naponu, dvadeset sedam mu je godina, kad na borilište i na pozornicu stupa, gromoglasno, tipičan francuski lik. Naime, 13. siječnja 1898. Émile Zola je na prvoj stranici dnevnih novina *L'Aurore* koje je uređivao Clemenceau objavio otvoreno pismo gospodinu Félixu Faureu, predsjedniku

Republike, u kojem negoduje i zorno prikazuje nevinost kapetana Dreyfusa, tada zatočenog na Vražjem otoku pred Francuskom Gijanom. Uslijedilo je potpisivanje peticija kojima se zahtijevala revizija sudskog procesa iz 1894, a posljednja je bila preimenovana u „prosvjed intelektualaca“: sveučilišnog osoblja, diplomiranih stručnjaka, umjetnika, odvjetnika, studenata. Valéry se uskoro priključuje suprotnom taboru. Baš kao i Pierre Louÿs, kao i njegovi prijatelji Rouart, Degas i njegovi kolege Forain i Caran d’Ache. Potpisuje zahtjeve antidreyfusovaca i uplaćuje novčani doprinos za podizanje spomenika pukovniku Henryju, autoru krivotvorenog spisa na temelju kojeg je Dreyfus osuđen. Nakon što je prijestup bio otkriven, Henry će počiniti samoubojstvo. Valéry je slijedio pokret, uz određenu nelagodu na koju ukazuje opaska „ne bez razmišljanja“ stavljena uz potpis.

Kontekst – sjetimo se slavne karikature, „oni su o tome već govorili“* (prevrnut obiteljski stol) – doveo je prije do udaraca i povreda nego do više razine. Mučno je to razdoblje

* Satirični karikaturist Caran d’Ache bio je između ostalog i autor karikature *Obiteljska večera* koja se odnosila na aferu Dreyfus i njezin učinak na obiteljsku večeru okončanu metežom i tučom.

Gnjavator s dozvolom

Uzalud je postupao oprezno i krio svoje karte najbolje što je mogao, stoga doista ne možemo zaključiti koji bi mu ceh odao priznanje. Običavao je s ramena bacati kamenje ili granate, odnosno istine koje ne valja izreći na sve uređene vrtove, čak i na one koji se najviše cijene i štiju.

Profesorima povijesti: *Povjesničar za prošlost čini ono što gatara iz karata čini za budućnost. No za razliku od povjesničara, gatara se podvrgava provjeri.*

Profesorima filozofije privrženim principu „mislím, dakle jesam“: *Čas mislim, čas jesam.*

Pravnicima koji sanjaju da će pravo jednog dana upravljati svijetom: *Pravo je međuigra velikih sila.*

Realistima: *Svako društveno stanje zahtijeva izmišljotine* (a danas bismo dodali: i svaki društveni pokret malo priviđenje).

Pozitivistima koji vjeruju isključivo u činjenice: *Ta što bismo bili bez pomoći onoga što ne postoji?*

Pristašama sile: *Slabost sile očituje se u isključivom vjerovanju u silu.*

Slobodarima i liberalima: *Sloboda je jedna od onih omraženih riječi koje vrijede više od svog značenja; koje pjevaju više no što govore; koje ispituju više no što daju odgovora; koje služe svim zanatima.*

Nježnim dušama: *Vuk ovisi o janjetu, a janje o travi. Vuk je travi zaštitnik. Mesožder štiti travu.*

Ljudima ponositima zbog onoga što misle: *Trebamo naučiti ne vjerovati našoj misli jer je to naša misao.*

Sljedbenicima Célinea koji se smatraju genijalnim: *Uvreda je najlakši i najtradicionalniji lirizam.*

Starim piscima: *Starost omogućuje da napokon možemo pisati nenasnosne stvari.*

Zaljubljenicima u formalističko pretjerivanje: *Izgubljena je ona književnost kojoj smo otkrili mehanizam. Interes za mehanizam znači da djelo nije ništa više od gramatičkog primjera.*